

S z e n d e A l a d á r

Nyelv és kultúra egysége a gyermekek oktatásában

Az Anyanyelvi Konferencia programja szerint a Magyarok Világszövetsége szervezésében nyaranta mintegy 250 olyan nyugaton élő magyar vagy félmagyar gyerek látogat el két hétre a balatoni gyermeküdülőkbe, akiknek a szülei azt kívánják, hogy itt üdüljenek, s eközben magyarul tanuljanak.

A gyerekek a tábori rend szerint élnek: játszanak, szórakoznak, kirándulnak elvegyülve a többiek közé. Napirendjük mégis különbözik a többiekétől, mivel délelőttönként körülbelül három órában kisebb csoportokban magyart tanulnak, délután pedig egy órában magyarul játszanak, énekelnek, táncolnak vagy egyéb közös munkát végeznek, például albumot szerkesztenek, ajándékot készítenek szüleiknek, kézimunkáznak, modelleznek - kedvük és tanáruk jártassága szerint.

Kétféle oktatási formában vesznek részt: direkt és rendszeres nyelvtanulásban módszeres tanári vezetéssel, és a nyelvelsajátítás egy ösztönösnek (intenzívnek) nevezhető folyamatában, amikor tudniillik hazai társaikkal érintkeznek, együtt laknak, alszanak, étkeznek velük. Azok az interakciók, amelyeket az együttélés kínál, szerfölött változatosak, sokszor meglepőek is: néha barátsággal végződnek és levelezéssel folytatódnak, sokszor fordult elő, hogy szabályos tanórákat tartanak egymásnak (azaz a hazai fiú vagy leány magyar órát, az amerikai angol órát ad).

Amikor az üdülőbe megérkeznek, akkor derül ki,

hogy ki milyen mértékben beszél magyarul, koruk és nyelvtudásuk szerint hogyan oszthatók kisebb - 5-8- tagú - csoportokba, ki járt már Magyarországon, vannak-e itt rokonaik, szüleik beszélnek-e velük, s egymással magyarul, milyen iskolába járnak stb. stb.

Egy-egy csoport rendszerint igencsak nemzetközi megoszlást mutat (kivéve a Burgenlandból érkező magyar gyerekek csoportjait), s nevük magyar formájának kiderültével voltaképpen megkezdődik tanításuk is, hiszen aki otthon Steven, az itt most István vagy Pista lesz, s évről évre egyre több idegen nevet kell lefordítani, mert mind többen érkeznek magyarul nem vagy alig tudó gyerekek. Ezért is fordult érdeklődésünk a magyarnak mind második nyelvnek az oktatása felé, tudva azonban, azt is, hogy még ezek között a gyerekek között is a legtöbbször van valamilyen rejtett diszpozíciója, halvány és szervesen ismerete a magyar nyelvről, hiszen azért küldik őket ide a szülők, hogy rajtuk keresztül tartsák fenn a kötődést az országhoz, ősökhez, történelmünkhöz, a magyarsághoz.

Elkezdődik tehát a kéthetes kurzus azzal a céllal, hogy még azok is vigyenek magukkal némi nyelvtudást, akik sem beszélni, sem olvasni-írni nem tudnak magyarul. Evégből szerkesztettünk egy 300 szóra mint minimumra tervezett, kezdőknek szánt, de a középhaladóknak is hasznos segédletet, amely egy munkafüzetből és egy tanári útmutatóból áll. A szóanyagot kilenc témakörben a megérkezéstől a játékon, ruházkodáson, étkezésen, vásárláson, napirenden, fürdésen, környezetismereten, testünk ápolásán keresztül a búcsúzásig, a tábori élethez igazítottuk. A munkafüzetben jószöveggel csak rajzok vannak, alattuk egy-két szó azok számára, akik olvasni is tudnak vagy akarnak. Az irányítást a tanár végzi az útmutató szerint, al-

kalmazva közben minden olyan technikai eszközt (szó- és képkártyát, képnymodát, szódominót, diaképet, írásvetítőt, magnót stb.-t), amely rendelkezésre áll, s amelyeket néha maga is készít, gyűjt, vagy amire a tanítás külső körülményei lehetőséget adnak. A felszerelésben ott vannak a Világszövetség által kiadott tankönyvek s egy tábori dalos- és játékoskönyv, s készülében van egy szemelvénygyűjtemény versekből, balatoni témájú olvasmányokból, történelmünk múltját megelevenítő mondákból és elbeszélésekből, népköltési és műfajokból - s mind tiszta forrásból, nehézségi fok szerint elrendezve. A tanár kezében tanmenet, valamint a tanfolyamkezdő teszt és tanfolyamzáró ellenőrző teszt, önmagában pedig a felgyűlt tapasztalat, felkészültség, amelyet az egész tanév során továbbképzési alkalmakon szerzett, továbbá az az emberiség, amely nélkül nem szabad hozzáfogni, s egyáltalában vállalkozni erre a feladatra.

A tábori nyelvoktatás módszertani elvei szerint a két hetet a magyarságismeret aktív elemeivel kell feltölteni úgy, hogy ebben a folyamatban eggyé váljon a nyelvoktatás tervszerű rendje az élményvilág feldúlásával. Évégből a tanárok az aktivizálásnak számos olyan módszerét is alkalmazzák, amely a nyelv használatára serkenti a gyerekeket. Mivel alapelgondolásuk a kommunikációs tevékenység elsődlegességében fogant, minden alkalmat igyekeznek megragadni a beszélgetésre. Ezt sokszor kórusban mondatással, máskor párbeszéd- del, sokszor népdalénekléssel egybekötött mozgással, gyakran bábfigurák mozgatásával, jelenetek eljátszásával, rajzolással, gyúrmázással, a verbális tevékenységet kísérő cselekedtetéssel stb. történik.

S itt már bekapcsolódik az esztétikum is a munkába. A puszta hangoztatás is, de aztán a ritmusjátékok (pl. egymás nevét kikopogják), labdadobálásokkal

kísért szövegmondás, bemutatkozás kitalált dallammal, crescendo és decrescendo beszéd, kreatív játékok szabadítják föl a közlésvágyat. Népi táncot tanulnak, amelyhez maguk fújják a dalt. És ami nem maradhat el: egy-két klasszikus magyar vers megtanulása nélkül nem távozhatnak a táborból a gyerekek. Mivel pedig a nyelvet nem elsősorban racionálisan közelítjük meg, az se baj, ha a vers szövegét nem minden részletében értik, hiszen a mondókáknak nincs is "tartalmuk", de annál inkább van hangulatuk. Kodály szavával erősítjük ezt a meggyőződésünket, hogy nyelvünkre a hangzásvilág a legjellemzőbb; engedjük hát, hogy átjárja a gyereket nyelvünk ritmus- és dallamsugallata. S ha már ismernek néhány dalt, akkor a kirányulás is vidámabb és magyarabb lesz, s a jó hangulat még csillogóbbá teszi a gyerekek szemében a Badacsonyról vagy Tihany ormáról szemlélt tavat, hallgatják a tó keletkezésének mondáját, a Balatonhoz fűződő történelmi események elbeszélését Krúdy vagy Jókai nyomán. Séta közben magyarul kell fagyaltot vásárolniuk, italt kérniük, postán képeslapot és bélyeget beszerezniük, hogy megírják üdvözlétüket az otthoniaknak.

A munka előrehaladtával megérlelődik a kollektív felkészülés a búcsúra: a záró tábortűzre. Sokszor átérezte az itthoni gyerekek is azt a meghatódottságot, amelyet az "Elmegyek, elmegyek ..." kezdetű népdalt éneklő tanítványaink éreznek, sokszor arattak már hatalmas sikert egy-egy jelenettel vagy verssel a táborozás végén. Mindezt persze tudatos és átgondolt munkával teremti meg a tanár, akinek a számára bizony nem üdülés, de lélekbeli elégteltséget keltő öröm ez az eredmény: a nyelv és szépség olyan együttese, amely maradandó emlékké válik a gyerekekben, hiszen célunk az is, hogy két hét alatt erősödjön ősei földjéhez, életük színteréhez, művészetük szépségeihez való kötődésük.

Bevallom: nem minden célzatosság nélkül kértem az alkalmat arra, hogy mindezt elmondhassam. Arra kérem meg Önöket, hogy legyenek - ha nem is aktivistái, de érdeklődő és alkalomadtán segítő együttműködői az anyanyelvi mozgalomnak. Több jó példa van már arra, hogy lektoraink segítettek a hozzájuk forduló, és felelős nevelő munkát vállaló, de kevésbé felkészült tanároknak, kitekintve az egyetem falain túli világra, szívükön viselve magyarságukat megőrizni kívánó honfitársaink jóindulatú szándékait. Egyre több ország állami támogatást is nyújt a nemzetiségek, etnikumok anyanyelvi tanulásához. (..)

(1981.)

Á r Zsuzsanna

A vizuális kultúra szerepe a magyarságtudat megőrzésében

A sokrétű magyar lektori munka kezdettől fogva a belső, tehát a saját meggyőződésből, a szükséges felismeréséből fakadó és a külső, tehát a megrendelői, esetünkben az egyetemi igényt tekintve kettős tartalmú: egyfelől a magyar nyelv tanítása, s ezen belül a magyar nyelv megőrzése és ápolása, másfelől a magyar kultúra megismertetése és a terjesztése az adott ország nyelvén vagy közvetítő nyelv segítségével. E két tevékenység - a nyelvtanítás és a kultúraterjesztés - nem egymástól független ismeretanyagok elsajátíttatása során valósul meg, hanem egymással kapcsolatban, alkotó kölcsönösségben. A hatékony